

A FELSŐOKTATÁS NEMZETKÖZIESEDÉSE: MEGOLDÁS A HALLGATÓI LÉTSZÁM CSÖKKENÉSÉRE?

KÓMÍVES PÉTER MIKLÓS – VÖRÖS PÉTER – DAJNOKI KRISZTINA

Összefoglaló

A magyar felsőoktatás rendszere az utóbbi 15 évben megváltozott, főbb vonásaiban idomulni tudott a világszerte tapasztalható tendenciákhoz, ugyanakkor a magyarországi sajátosságokkal, a demográfiai változásokkal és azok hatásaival is szembe kell néznie. A hazai felsőoktatási intézményeknek fel kell készülnie arra a demográfiai hullámvölgyre, ami abból adódik, hogy néhány éven belül jelentősen csökkenni fog az érettségiző generáció létszáma, amely majd a magyar felsőoktatási rendszerben tanuló hallgatók összlétszámának csökkenéséhez vezet. A tanulmány célja, hogy a statisztikai adatok tükrében ismertesse a demográfiai helyzet alakulását, illetve várható hatását a felsőoktatási rendszerre, valamint a releváns szakirodalmak segítségével bemutasson egy lehetséges megoldást a felsőoktatás problémájának kezelésére, ami nem más, mint a felsőoktatás nemzetköziesedése, nemzetköziesítése. A cikk végső célja a felsőoktatás kihívásainak és lehetőségeinek összegzése, amivel az elkövetkezendő időszakban szembe kell néznünk, illetve amire fel kell készülnünk.

Kulcsszavak: demográfiai változások, globalizáció, felsőoktatási stratégia, külföldi beiskolázás, minőségbiztosítás

Bevezetés

A felsőoktatás rendszere az utóbbi években a társadalmi és politikai közbeszéd fősodrába került. Az a reflektorfény, amely – sokszor nem túl szerencsés módon – az egyetemekre és főiskolákra vetült, széleskörű vitát generált. Ennek hatására megkezdődött a felsőoktatás társadalmi szerepének, funkciójának újragondolása – ez a folyamat napjainkig sem zárult le. Az életre hívott Felsőoktatási Kerekasztal (I01) kezdetben Klinghammer István felsőoktatásért felelős államtitkár vezetésével vágott bele a reformelképzelések összegzésébe. A Felsőoktatási Kerekasztal munkájának irányítását 2014-es hivatalba lépését követően Palkovics László felsőoktatásért felelős államtitkár vette át, aki – az ágazati érdekképviselői szervek véleményének kikérését követően összegzett – reformelképzeléseit Fokozatváltás a felsőoktatásban címmel terjesztette be a testület elé. A stratégiai terv hosszú távlatokban elemzi a hazai felsőoktatási rendszer jövőképét, amennyiben kísérletet tesz a 2030-as évek itthoni egyetemi rendszerének leírására. A megfogalmazott hosszú távú célok lehetővé teszik, hogy végre olyan létfontosságú kérdésekkel is foglalkozzon a felsőoktatás-irányítás, mint például az előre jelezhetően csökkenő tendenciát mutató beiskolázható létszám.

Statistikai helyzetkép

A magyar felsőoktatásnak néhány éven belül rendkívül súlyos demográfiai kihívásokkal kell szembenéznie. Az országban született gyermekek egyre alacsonyabb száma a köznevelés különböző rendszerei után immár a felsőoktatás egészét is hátrányosan érintik majd. A Központi Statisztikai Hivatal adatközlése szerint 1980 óta voltaképpen folyamatosan csökken az ország népessége (KSH, 2014a). Az 1980-as 10,709 milliós lakosság szám 2014-re 9,877 millió főre apadt. Hasonló csökkenő ívet ír le az élveszületések száma, még úgy is, hogy ebben az esetben a mért adatok között sokkal nagyobb az ingadozás. A rekordor 1954-es évben 223 347 élveszületést regisztráltak az országban, amely 1962-re 130 053-ra csökkent, majd 1975-re jelentős növekedést produkálva 194 240-re emelkedett. Természetesen láthatóak a szüléshez-születéshez kapcsolódó ciklikusságok, vagyis az egy időben született nagyobb gyermekszám a családalapítás korában is több utódot produkál. Tény ugyanakkor, hogy 1998 óta egyetlen évben sem haladta meg Magyarországon a regisztrált élveszületések száma a 100 000 főt, 2011-ben és 2013-ban pedig már a 90 000-es újszülötti létszámot sem érte el a társadalom (KSH, 2014a).

Az ország lakosság számának csökkenésével ellentétes ívű görbét ír le a felsőoktatásban tanuló hallgatók létszáma. Míg 1979 és 1990 között a hallgatói összlétszám tulajdonképpen állandónak tekinthető (99 000 és 103 000 között ingadozik), addig 1991 és 2005 között folyamatosan emelkedik a felsőoktatásban tanulók létszáma (107 000-ról 424 000-re). Ez a folyamat persze nem fokozatos növekedéssel játszódtott le: a változások ütemét jól jelzi, hogy az 1999-es 279 000 fős hallgatói tömeg 2002-re 382 000 főre nőtt, vagyis 3 év alatt 100 000 főt meghaladó létszámgyarapodás történt a felsőoktatásban. A 2005-ös létszámrekorder évet követően fokozatosan apadni kezdett a hallgatói összlétszám, 2013-ban az összes hazai egyetemen és főiskolán 320 000 hallgató folytatott tanulmányokat. A hallgatói összlétszámon belül a nappali tagozatos hallgatók száma 1985 és 2007 között folyamatosan nőtt, fokozatos és lassú apadás csak 2009-et követően indult meg ezen a területen: az 1985-ös 64 000 nappali tagozatos hallgatói létszám idő közben 243 000 főre gyarapodott, és még a 2013-as jelentések alapján is van 224 000 fő nappali tagozatos hallgató Magyarországon (KSH, 2014b).

A hallgatói létszám adatokat elemezve egyértelműen kirajzolódik, hogy a felsőoktatás összességében veszített hallgatói létszámából, azonban ez a csökkenés elsősorban a nem nappali tagozatos formában, hanem inkább a levelező és távoktatásos munkarend szerint tanuló hallgatók körében volt tapasztalható. A nappali tagozatos hallgatók létszáma 2007 és 2009 között úgy is stagnálni tudott, hogy az országos hallgatói összlétszám csökkenni kezdett, vagyis a nappali tagozatos hallgatók aránya az összesített hallgatói tömegen belül nőni tudott. Polónyi (2012) a felsőoktatásban tanuló hallgatók összetétele kapcsán leírja, hogy a hallgatói létszám csökkenése nincsen összefüggésben a gazdasági világválsággal, hiszen a részidős képzésben tanuló hallgatók létszámának csökkenése már 2003-ban megindult, a tendencia pedig 2005-re a nappali tagozatos hallgatók körébe is begyűrűzött. A levelező vagy

távoktatásos formában tanuló hallgatók létszámának csökkenését Polónyi (2012) elsősorban a rendszerváltást követő nagy továbbtanulási igény lecsengésében látja, de másodsorban a kétszintű képzési rendszer 2006-os bevezetését is említi, amely – vélhetően – új továbbtanulási stratégiák felállítására sarkallhatta mindazokat, akik nem első diplomájukat szerették volna megszerezni. Leszögezhető ugyanakkor az a tény is, hogy a 100 000 lakosra jutó hallgatói arány tekintetében még a csúcsevekben sem volt európai összevetésben kiugróan magas a magyar érték, összességében a hazai felsőoktatási rendszer a többi kelet-közép európai rendszerrel együtt próbálta lehozni a nyugati hálózatokhoz viszonyított lemaradását (Mészáros, 2012).

Érdemes megvizsgálni a diplomát szerzők számát is. 1978 és 1995 között a kiállított felsőfokú oklevelek száma kisebb-nagyobb kilengésekkel 24 000 és 28 000 fő között mozog. A legnagyobb, 28 000 fős diplomázó évfolyam épp 1978-ban végzett, míg a negatív rekorder évnak 1992 tekinthető, mindössze 22 000 kiállított diplomával. A nappali tagozatos diplomások aránya az már 1978-ban is meghaladta az 50%-ot, az 1990-es évek első felében azonban inkább már az volt a jellemző, hogy a diplomázók kétharmada tanult nappali tagozaton. 1996 és 2005 között jelentősen emelkedik a kiállított diplomák száma, miközben a nappali tagozatos diplomázók aránya jelentősen csökken. Míg az 1996-ban kiállított 31 000 diplomából 22 000-et nappali munkarendben tanuló hallgatók szereztek meg, addig a 2005-ben kiadott 57 000 diplomából csak 33 000 került nappali tagozatos hallgatókhoz. 2005 óta a kiadott diplomák száma – kisebb ingadozással – 50 000 körül alakult évente, amelyből általában 30 000-38 000 nappali tagozatos hallgatók tudását igazolja (KSH, 2014c).

Válaszok a hallgatói létszámcsökkenésre – globalizáció a felsőoktatásban

A statisztikai adatok alapján megállapítható, hogy a magyar felsőoktatási rendszerben tanuló hallgatók összlétszáma csökken. Ez a tendencia több lehetőséget is megnyit a felsőoktatás-irányítás és a felsőoktatási intézmények előtt. Ezek egyike a minőség emelése a kisebb hallgatói létszámra jutó nagyobb oktatói figyelem mellett. A klasszikus mester-tanítványi viszony újbóli megjelenése kívánatos cél, amelynek elérését a felsőoktatás-irányítás is preferálja (Fokozatváltás a felsőoktatásban, 2014:8). A minőség emelése természetesen nem valósítható meg megfelelő minőségbiztosítási rendszer, a szakok és képzőhelyek megfelelő, objektív, rögzített szabályokon alapuló kontrollja nélkül, hiszen csak így hozhat a felvételiző megalapozott döntést akkor, amikor szakot vagy képzőhelyet választ (Csiszár, 2013). Mindez azért is fontos, mert ahogyan a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság korábbi elnöke megfogalmazta, nagyon egyszerű egy olyan minőségbiztosítási rendszert felépíteni és a világ elé tárni, amely nem végez érdemi tevékenységet, pusztán a jogszabályi elvárásokat, kötelezettségeket elégíti ki. Nagy tehát az intézményvezetők személyes felelőssége abban, hogy a minőségbiztosítás – sokszor a magyar tradícióktól elütő – elemei a gyakorlatban is meghonosodjanak, működjenek egy-egy felsőoktatási intézményben (Bazsa, 2014).

A magyar hallgatói létszámcsökkenésre más válaszok is adhatóak, ideális esetben a fentebb vázolt minőségemeléssel párhuzamosan. Ezek közül is kiemelkedik jelen cikk fő témája, a felsőoktatás nemzetköziesedése vagy nemzetköziesítése. Derényi (2014) megkísérelte tanulmányában a nemzetköziesítés összes dimenzióját feltárni, vagyis az általa meghatározott fogalom lefedi egyebek mellett a diploma-mobilitást, a különféle ösztöndíjrendszerek keretében megvalósuló külföldi részképzéseket (például az Erasmus-ösztöndíj) és a nem angol anyanyelvű országokban az angol nyelven folyó képzések megjelenését. Másként megfogalmazva ez a fogalom jelenti a hallgatók és oktatók határokon átvélt mobilitásának elősegítését, támogatását. A bőséges definíciót leszűkítve jelen cikk keretében a felsőoktatás nemzetköziesedését elsősorban a magyar felsőoktatási intézmények külföldi beiskolázási aktivitásának növelése értelmében használjuk.

Ha hiteles képet kívánunk alkotni a magyar felsőoktatásról, akkor okvetlen meg kell említeni, hogy a hazai képzések nemzetköziesedése, vagyis a magyar nyelvű szakok idegen nyelvű párjának megjelenése és a külföldi beiskolázás egyik kiemelt célja az így elérhető nagyobb saját bevétel, vagyis tandíj realizálása az intézmények költségvetésében. A felsőoktatási intézmények működésének egyik legfontosabb célja és egyben eredménye a kutatási tevékenység folytatása, amely azonban – a technológiai fejlődés előrehaladtával – egyre költségigényesebbé válik. Az ebből kifolyólag felmerülő intézményi és egyéni igényeket a kelet-közép európai államok központi költségvetései nem tudják olyan mértékben finanszírozni, mint ami a globális versenypozíciók megőrzése vagy erősítése céljából szükségszerű lenne. Ezért a felsőoktatási intézmények kénytelenek növelni saját bevételeiket (Németh, 2012). Nem képes azonban minden felsőoktatási intézmény erre, hiszen a tananyag nemzetköziesítésének lehetősége erősen függ a kutatott terület jellegétől: a természettudományokban vagy orvostudományokban könnyedén megoldható feladat leküzdhetetlen kihívás elé állíthat például egyes bölcsészeti- vagy társadalomtudományi szakokat azok erős nemzeti jellege miatt (Fézer, 2013).

A Fokozatváltás a felsőoktatásban című stratégiai anyag a nemzetköziesedés más oldalát emeli ki: „A magyar felsőoktatás nemzetköziesítése: a XXI. század egyik legnagyobb kihívása a tudomány és a kutatás nemzetköziesedése, melyben a világszínvonal elérése érdekében a magyar felsőoktatásnak is lépést kell tartania az uralkodó tendenciákkal, képessé kell válnia a magyar tudomány eredményeit megismerni, megtanulni vágyó külföldiek befogadására és minőségi képzésére.” (Fokozatváltás a felsőoktatásban, 2014:36).

Nem lehet elhallgatni azonban a nemzetköziesedés egy további aspektusát sem, amely jellegét tekintve tökéletesen harmonizál azzal a nézetrendszerrel, amelyben a Fokozatváltás a felsőoktatásban című stratégiai anyag is fogant. Mint azt Berács (2012) is megfogalmazza, „a felsőoktatás és a tudomány exportja, az innovációban játszott szerepe miatt duplán is ösztönözheti a gazdasági növekedést. Egyrészt magában a felsőoktatásban generálhat növekedési potenciált, másrészt pozitív externáliaként az üzleti szféra

versenyképességét nagyban növelheti, ha a nemzetközi piacon is versenyképes szakembereket bocsát ki.”

A kormányzati stratégia tervezetét olvasva szembeötlő a felsőoktatási intézmények és az Emberi Erőforrások Minisztériuma által kitűzött célkitűzések közötti egyezés. Minden intézménynek célja az ott folyó oktatási és kutatási tevékenység nemzetközi jellegének erősítése, hiszen csak a nemzetközi kutatói életbe aktívan kapcsolódó oktatók képesek arra, hogy versenyképes és modern tudást adjanak át hallgatóiknak. Ugyanígy csak a nemzetközi kutatási eredményeket a mindennapokban alkalmazó és feldolgozó oktató-kutatók állhatnak a szaknyelvi ismereteknek olyan fokán, amely képessé és alkalmassá teszi őket az idegen nyelven hirdetett képzések keretén belül történő oktatásra. A Fokozatváltás a felsőoktatásban című stratégiai anyag a magyar felsőoktatási rendszer nemzetköziesítését az alábbi célok teljesítésével kívánja elérni (Fokozatváltás a felsőoktatásban, 2014:48-49):

- A hazai intézmények pozicionálása a nemzetközi versenyben.
- A hallgatói és oktatói-kutatói nemzetközi mobilitás növelése.
- A stratégiai fontosságú partnerállamokkal az intézményi szintű nemzetközi kapcsolatrendszer erősítése.

A fenti célkitűzések közül az első kettő bír igazi relevanciával a felsőoktatási intézmények nemzetközi beiskolázási tevékenysége szempontjából. Ezekkel kapcsolatban elengedhetetlenül fontosnak tartjuk néhány értelmezési lehetőség, vélemény kifejtését, amely könnyebbé teheti az általános célkitűzések konkretizálását akár a magyar felsőoktatási rendszer, akár egy meghatározott felsőoktatási intézmény tekintetében.

A nemzetközi felsőoktatási piac legfontosabb szereplői maguk a felsőoktatási intézmények, amelyek az oktatáson túlmenően kutatási tevékenységet is végeznek (Frézer, 2013). Ez a kettős szerepvállalás pedig rendkívüli módon megnehezíti az egyes intézmények összemérést a gyakorlatban. Az utóbbi években széles körben ismertté vált felsőoktatási rangsor a Shanghai Jiao Tong University által készített Academic Ranking of World Universities, amely a világ felsőoktatási intézményeit állítja sorrendbe egy egyedi metrika alapján. Ebben a pontszámok 60%-át az intézményben dolgozó oktatók és kutatók száma, tudományos minősítettsége és az általuk készített közleményekre mutató hivatkozások száma adja, külön kiemelve a Science és a Nature című folyóiratokban közölt publikációkat, illetve további 30%-nyi pontot ér az intézmény oktatói, kutatói és végzett hallgatói köréből kikerülő Nobel- és Field-díjasok száma (Thakur, 2007). A Shanghai lista néven is előszeretettel idézett lista nagyon erősen koncentrálna a tudományos teljesítményre, és kevésbé van tekintettel a felsőoktatás szolgáltatásait megrendelők elvárásaira. Ez utóbbi kör meghatározása egyébként sem egyszerű, hiszen a felsőoktatást bizonyosan nem csak a leendő munkáltatók „rendelik meg” az államtól. Megrendelőként kell tekintenünk például az – eltérő tanulási motivációval bíró – hallgatókra is, akik egyre nagyobb számban, az önköltséges képzések esetében finanszírozóként is szerepelnek (Frézer, 2013). A szerző tanulmányában jól összegzi azt az ambivalens képet, amely a nemzetközi

felsőoktatási minősítő szervezetekkel kapcsolatban alakulhat ki. „Látható, hogy szinte kivétel nélkül minden világrangsor a kutatói kiválóság mérőszámai alapján következtet vissza az oktatás színvonalára. (...) ezeknek a nem-hivatalos rangsoroknak – szubjektivitásuk ellenére is – jelentős hatása van a felsőoktatási piacra. Különösen a már említett felsőoktatási globalizációban résztvevő, más államok intézményeibe migráló hallgatók preferenciáit nagymértékben meghatározhatják ezek a listák.” (Frézer, 2013:212-213). Vagyis összegezve a fentieket kijelenthető, hogy a napjainkban ismert nemzetközi felsőoktatási rangsorok nem kimondottan alkalmasak a tényleges oktatási tevékenység minőségének mérésére, viszont jelen pillanatban a már ismert metrikáknál jobb mérési rendszer nem áll rendelkezésünkre. Ebből kifolyólag a magyarországi felsőoktatási intézmények kizárólag abban az esetben léphetnek előre a nemzetközi ranglistákon, ha növelni tudják kutatási tevékenységüket. Ez viszont azt tenné szükségessé, hogy az egyetemek a mainál nagyobb arányban tudjanak alkalmazni tisztán kutatással foglalkozó státuszokon magasán képzett munkatársakat, akik teljes munkaidejüket tudományos tevékenységekre tudják koncentrálni.

A hallgatói és oktatói-kutatói nemzetközi mobilitás növelése, amennyiben a felsőoktatási intézmények nemzetközi beiskolázási tevékenységére koncentrálna kerül elemzésre, elsősorban a hallgatói mobilitás kérdései szempontjából bír relevanciával. Hrubos (2011) tanulmányában egyértelműen bizonyítja, hogy a hallgatói mobilitás sok szempontból problematikus folyamat. A tanulmány vizsgálta a kredit-mobilitás egyes sarkalatos pontjait, és arra jutott, hogy a hallgatók számára legfontosabb szempont ebben az esetben a külföldön szerzett kreditek hazai elismerése volt. Általános tapasztalatként említi a szerző, hogy minél inkább központosítottan zajlik egy felsőoktatási intézményben a kreditelismerés, annál zökkenőmentesebb a folyamat. A részidejű mobilitás folyamatát jelentősen nehezíti az a körülmény is a tanulmány szerint, hogy az alapszakok, vagyis a BA- és BSc-képzések nagyon zsúfoltak, a hallgatóknak sok vizsgát kell teljesíteniük, ami csökkenti mobilitási hajlandóságukat. Hrubos (2011) mindebből azt a következtetést vonja le, hogy a kredit-mobilitás helyett a jövőben várhatóan a diploma-mobilitás irányába mozdul majd el a hallgatói érdeklődés. Ez pedig egyszerre jelent lehetőséget és kihívást a magyar felsőoktatási rendszernek. Lehetőség, hiszen ennek az összegzett véleménynek a fényében a jövőben várhatóan nőni fog a külföldiek érdeklődése a hazai képzési kínálat iránt. És kihívás is, hiszen várhatóan több magyar kezdi majd meg valamelyik külföldi felsőoktatási intézményben tanulmányait. Róluk azonban, valószínűleg lemondhatunk, amit Kenesei (2014) a felsőoktatási stratégiáról írt cikkében megerősít: „Aki viszont külföldön kezdi el felsőfokú tanulmányait, az az ország tudományos élete számára valószínűleg örökre elveszett.”

Összességében Berács – Malota (2011) tanulmánya alapján elmondható, hogy Magyarország vonzó lehet a külföldi hallgatóknak, ez a vonzerő pedig akár tovább is növelhető, különösen abban az esetben, ha a hallgatók itt-tartózkodását akár a küldő, akár a fogadó állam (vagyis Magyarország) támogatja. Hazánkba 120-nál is több országból érkeznek a hallgatók, hogy itt

folytassák tanulmányaikat, a 2009/2010-es tanévben 27 olyan ország volt, ahonnan 100-nál több hallgató érkezett Magyarországra.

Következtetések

A hazai felsőoktatás előtt álló kihívásokat és lehetőségeket összegezve, az alábbi pontokat állíthatjuk össze:

- Magyarországon a demográfiai adatokból előrevetíthető módon a következő években jelentősen csökkenhet a felsőoktatásba felvételizők létszáma. Ez lehetőséget teremt arra, hogy a tömegessé vált felsőoktatásban csökkenjen az egy oktatóra jutó hallgatók száma, vagyis több lehetőség nyíljon az elmélyült műhelymunkára.
- A csökkenő hallgatói létszám lehetővé teszi, hogy az oktatók leterheltsége csökkenjen, ezáltal a jelenleginél több és magasabb színvonalú, nívósabb periodikákban elhelyezett publikációkat adjanak közzé. Lehetőség nyílna továbbá több tisztán kutatói álláshely létesítésére is.
- A felszabaduló oktatói kapacitás egyik lehetséges felhasználási módja a külföldi beiskolázás jelenlegi arányának és létszámának növelése. Ehhez a mainál több idegen nyelvű, elsődlegesen angol nyelvű képzés hirdetésére van szükség.
- A magyar felsőoktatást vonzóbbá kell tenni a külföldi hallgatók számára, hiszen a jövőben várhatóan a teljes idejű diploma-mobilitás kerül előtérbe a kredit-mobilitás ellenében. Ennek érdekében erősíteni kell a hazai felsőoktatási intézmények nemzetközi rangsorokban elfoglalt pozícióit.
- A hazai képzések minőségének emelése érdekében a jövőben is folytatni kell az intézményi minőségbiztosítási rendszerek kiépítését és megerősítését, összhangban a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság célkitűzéseivel.

Irodalomjegyzék

- Bazsa Gy. (2014): A minőségügy és az akkreditáció. *Educatio* 2014/1. 97.p.
- Berács J. (2012): Nemzetköziesedési trendek és intézményi megfelelés. In: Hrubos I. (szerk.): *Elefántcsonttoronyból világitótorony. A felsőoktatási intézmények misszióinak bővülése, átalakulása.* Aula Kiadó, Budapest, 137.p.
- Berács J. – Malota E. (2011): Megéri hozzánk jönni tanulni? *Educatio* 2011/2. pp.220-221.
- Csiszár I. (2013): A Doktoranduszok Országos Szövetsége és a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság közötti kapcsolat. In: Szabó Szilvia – Szántó Tibor (szerk.): *20 éves a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság.* Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság, Budapest, 49.p.
- Derényi A. (2014): A felsőoktatás nemzetköziesítése: globális pillanatkép. In: Veroszta Zs. (szerk.): *A mozgás tere. A magyar felsőoktatás és a nemzetközi mobilitási folyamatok.* Balassi Intézet, Budapest, 15. p.
- Fézer T. (2013): A felsőoktatási intézmények nemzetközi minősítésének szempontjai, anomáliái. In: Babos T. – Czene G. – Morvai T. (szerk.): A

- nemzetközi minősítő, értékelő és véleményalkotó szervezetek háttéréről és nemzeti szuverenítésra gyakorolt hatásáról. Postgraduates' International Network, Budapest, pp.197-213.
- Hrubos I. (2011): Örök felsőoktatási érték – változó hangsúlyokkal. *Educatio* 2011/2. 213.p.
- Kenesei I. (2014): Hátramenetben. A felsőoktatási stratégiáról. *Élet és Irodalom*, LVIII. évfolyam 46. szám. <http://mnytud.arts.unideb.hu/tananyag/olvasni/kenesei-hatramenetben.pdf>
- Központi Statisztikai Hivatal (2014a): http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_wdsd001a.html?674 Utolsó letöltés dátuma: 2014. 11. 30.
- Központi Statisztikai Hivatal (2014b): http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_wdsi001a.html?77 Utolsó letöltés dátuma: 2014. 11. 30.
- Központi Statisztikai Hivatal (2014c): http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_wdsi001b.html?465 Utolsó letöltés dátuma: 2014. 11. 30.
- Mészáros T. (2012): Gondolatok a magyar felsőoktatásról szóló vitákhoz. In: Temesi J. (szerk.): *Felsőoktatás-finanszírozás: nemzetközi tendenciák és hazai helyzet*. Aula Kiadó, Budapest, pp.258-259.
- Németh A. O. (2012): Felsőoktatás-finanszírozás Kelet-Közép-Európában. In: Temesi József (szerk.): *Felsőoktatás-finanszírozás: nemzetközi tendenciák és hazai helyzet*. Aula Kiadó, Budapest, pp.68-70.
- Fokozatváltás a felsőoktatásban. A teljesítményelvű felsőoktatás fejlesztésének irányvonalai. Budapest, 2014, pp.8-49. http://www.kormany.hu/download/5/65/20000/Fels%C5%91oktat%C3%A1si%20strat%C3%A9gia_2014_10_21.pdf Utolsó letöltés dátuma: 2014. 10. 24.
- Polónyi I. (2012): Honnan jönnek a hallgatók? *Educatio*, 2012/2, pp.244-246.
- Thakur, M. (2007): The Impact of Ranking Systems on Higher Education and its Stakeholders. *Journal of Institutional Research* 13(1), 86.p.
- I01: http://index.hu/belfold/2013/01/31/megalakult_a_felsooktatasi_kerekasztal/

INTERNATIONALIZATION OF HIGHER EDUCATION: AN ANSWER FOR THE DECREASE IN THE NUMBER OF STUDENTS

PÉTER MIKLÓS KŐMÍVES – PÉTER VÖRÖS – KRISZTINA DAJNOKI

Summary

The system of higher education in Hungary has changed in the last 15 years. Although structurally it has been adapted to globally observed tendencies, it still has to face the burden of specific Hungarian characteristics, including

demographic changes and their effects. Hungarian higher education institutes need to prepare for demographic downturn, as the number of students graduating from high schools will considerably decrease in the upcoming years. Consequently, the total number of students participating in higher education will also be lower. The objective of this study is to elaborate on the progress of this demographic change and its anticipated impact on the higher education system. Based on relevant references it also aims to present a possible solution to manage this problem of the higher education, namely the internationalization of higher education. Our ultimate aim was to summarize the challenges and possibilities of higher education that we have to face and prepare for in the next period.

Keywords: demographic changes, globalization, strategy of higher education, recruitment of foreign students, quality assurance